

Izoláció a társadalomvédelem bűvöletében: határozatlan ideig tartó szabadságmegvonás Európában

Az európai országok a határozatlan ideig tartó szabadságmegvonás számtalan formáját alkalmazzák. Hol büntetésnek, hol intézkedésnek nevezik azt a – rendszerint a bűnözéstől való félelem által generált – jogkövetkezményt, amely a többszörös visszaesők elszigetelését, ártalmatlanná tételét célozza. Az izoláció eszközei a határozatlan ideig tartó szabadságvesztés, a biztonsági őrizet, a hosszú, de határozott tartamú szabadságvesztés, valamint a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés (tész). A tanulmány a nemzetközi összehasonlító jog módszereivel bizonyítja, hogy hazánk Európában egyedülálló szigorúságot mutat a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés alkalmazásával. Ezzel a gyakorlattal csupán egy – a tész-t ritkábban alkalmazó – ország mérhető össze. Az európai államok döntő többsége nem alkalmazza a feltételes szabadságra bocsátás kizárását, meghagyva ezzel a fogvatartott „reményhez való jogát”, amellyel a szerző álláspontja szerint jobban megfelel az alapjogi követelményeknek.

Az életfogytig tartó szabadságvesztésről való gondolkodás egyrészt büntetés-tani, másrészt kriminálpolitikai kérdés. Melyik büntetési nem áll a büntetési rendszer hierarchiájának csúcsán? Melyik legyen a súlyosabb büntetés a halálbüntetés eltörlése után? Büntetést vagy intézkedést alkalmazzon-e a büntetőjog? Milyen esetben lehet a szankció határozatlan tartamú? Ezek a kérdések összefüggnek a téma másik aspektusával, azzal, hogy mit tegyünk a javíthatatlan és megrogzított bűnelkövetőkkel. Ezt a kérdést tette fel Franz von Liszt Marburgi Programjában 1882-ben, az angol jogalkotó 1908-ban a *Prevention of Crime Act*tel és a magyar kriminálpolitika az 1928. évi X. törvénnyel.

A probléma – tehát a határozatlan tartamú szabadságmegvonás alkalmazása a veszélyes elkövetőkkel szemben – Magyarországon sem új keletű. A szigorított *dologház* 1928-as létrehozását – természetesen a maitól eltérő kriminálpolitikai klímában – hosszan tartó vita előzte meg az Országgyűlésben. Hasonlóan, a szigorított *őrizet* 1974-es bevezetéséhez is számos támogató érv hangzott el a hatvanas évektől kezdve. Mégis, a magyar jogfejlődés végül mindkét intézményt kivetette magából. A szigorított *dologház* eltörlésére a „szocialista törvényesség érdekében” került sor, az *őrizet* – a gyakorlati problémák mellett – alapjogi szempontból vált támadhatóvá. A jelenlegi magyar kriminálpolitika a halálbüntetés eltörlése után azzal, a magyar közvéleményben jól érzékelhető félelemmel néz szembe, hogy – „lefejezett szankciórendszere lévén” – eszköztelen maradt az erőszakos, megrögzött és többszörös visszaeső elkövetőkkel szemben. A probléma kezelésére létrehozott jogintézmény megalkotása óta viták keresztüzében áll: a *tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés* a határozatlan tartamú szabadságmegvonás kétségkívül legextrémebb formája. A Btk. általános részének jelenleg zajló reformja során is felvetődött a *tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés* megszüntetésének a lehetősége, és az alkotmányellenesség megállapítására beadvány van az Alkotmánybíróság előtt.

Mi a közös akár az európai országok vitáiban, akár a hazai diskurzusban? A legtöbb országban jelen van az erőszakos bűnözéstől való félelem és a visszaeső bűnelkövetőkkel szembeni társadalomvédelem szempontjainak abszolutizálása. E félelemtől vezérelve mind több ország mutatkozik hajlandónak az alapjogi garanciák átértékelésére és relativizálására az izoláció érdekében. Ettől pedig az emberi jogok védelmére érzékenyebb európaiakban támadhat félelem.

A kérdésről folyó hazai vitában számtalan pönológiai, kriminálpolitikai, illetve alkotmányjogi érv hangzott már el, nemzetközi összehasonlító jogi aspektusból azonban a jogintézmény kevesebb figyelmet kapott. A kutatás fő kérdése tehát, hogyan viszonyulnak az európai országok a visszaesők, illetve a súlyos bűncselekményt el-

követők ártalmatlanná tételéhez. Milyen – akár határozott, akár határozatlan ideig tartó – szabadságmegvonást alkalmaznak velük szemben? A következőkben az egyes országok megoldásain keresztül mutatom be az európai országok válaszait az említett kérdésekre, majd kísérletet teszek a tipizálásra. Részletesebben térek ki azokra a szabályozási pontokra, illetve konstrukciókra, amelyek vagy egy sajátos alapjogi, illetve pönológiai problémát vetnek fel, vagy különösen érdekes tapasztalatot jelenthetnek a hazai büntetőjog-alkotás számára.

Tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés-büntetés Európában

Angliában és Walesben az életfogytig tartó szabadságvesztés összefoglaló kategória. Minden esetben valamelyik formáját kell alkalmazni a tíz évnél idősebb elkövetőre például emberölés esetében, de számos más bűncselekmény elkövetésekor is. Ide tartozik 1. a „*mandatory life sentence*” 21 évnél idősebb elkövető esetén. Ha az emberölés elkövetője 18 éven aluli (de tízévesnél idősebb), a vele szemben alkalmazott büntetés neve 2. „*detention during Her Majesty's pleasure*”. 18 éven aluli, emberölésen kívüli, életfogytig tartó szabadságvesztéssel járó büntetéssel fenyegetett cselekmény elkövetőjét 3. „*detention for life*”-al büntetik. A 18 évesnél idősebb, de 21 évet be nem töltő elkövető büntetése 4. „*custody for life*”.¹ Emellett a közelmúltig létezett a 5. második súlyos cselekményt elkövetőknek járó határozatlan idejű büntetés, melyet 2005-ben váltott fel az „*imprisonment for public protection (IPP)*”, amelynek minimum időtartama ugyan kisebb, mint az életfogytig tartó szabadságvesztésé, de a szabadságmegvonás abszolút határozatlan.² 21 éven felüli elkövetővel szemben szabható ki ítélezési kötöttségen belül 6. „*whole life tariff order*”, amely tényleges életfogytig tartó szabadságvesztéssel jár.

Utóbbi egyedülálló megoldás Európában, mert a vizsgált országok közül ez az egyetlen olyan, amely a feltételes szabadságra bocsátás lehetőségének elítélés kori kizárásával tényleges életfogytig

tartó szabadságvesztésre ítéli az elkövetőt. Angliában 2002-ig a belügyminiszter joga volt a feltételes szabadságra bocsátás legkorábbi idejének meghatározása, a Lordok Háza azonban ebben az évben kimondta, hogy emberi jogi aggályokat, illetve az Európai emberi jogi egyezménybe ütközés lehetőségét veti fel, hogy politikus döntést hozhat egy fogvatartott büntetési idejét illetően.³ Más ítéletében ugyanakkor megállapította: önmagában az, hogy az életfogytig tartó szabadságvesztés-büntetésnek nincsen sem minimum, sem maximum ideje, így az akár az elítélt haláláig is tarthat, egyes esetekben nem sérti az arányosság követelményét⁴: ha szükséges, a büntetés ténylegesen életfogytig tarthat.⁵

A 2003-as Criminal Justice Act tehát a bíróság kötelezettségévé teszi, hogy meghatározza a határozatlan idejű büntetésből szabadulás legkorábbi idejét. Ha erre nincs lehetőség – mert az elkövető a bíróság álláspontja szerint olyan súlyú bűncselekmény(eke)t követett el, hogy a szabadulási időre vonatkozó határozat nem hozható –, a bíróságnak arról kell rendelkeznie, hogy a korábbi szabadulásra vonatkozó szabályok nem alkalmazhatók az elítéltre, és a feltételes szabadságra bocsátást kizárja („whole life tariff order” alkalmazása). Utóbbi határozat csak 21 évesnél idősebb elkövetővel szemben hozható.⁶ A legkorábbi szabadulási idő meghatározásánál a cselekmény veszélyességét, illetve azokat a joghatásokat kell figyelembe venni, amelyek akkor érték volna az elítéltet, ha a bíróság egyébként határozott idejű büntetésre ítélte volna őt. A veszélyesség vizsgálatánál a bíróságnak tekintettel kell lennie a törvényben meghatározott⁷ büntetéskiszabási elvekre, és (másodsorban) a szintén a 2003-as törvénnyel felállított, egységes ítélkezésért felelős tanács⁸ döntéseire.

A büntetéskiszabási szempontok szerint a tett nagyfokú veszélyességét jelenti különösen *a)* legalább két emberen elkövetett emberölés, ha az előre kitervelt volt, ha emberrablást is megvalósított, vagy szexuális, illetve szadista viselkedéssel párosult; *b)* gyermekölés, ha szexuális vagy szadista volt a motívum, vagy a gyermek elrablása útján történt; *c)* vallási, politikai vagy ideológiai kérdés előmozdítása érdekében történt emberölés; illetve *d)* a különös visszaesőként elkövetett emberölés.

A tényleges életfogytig tartó szabadságvesztést töltők számát tekintve eltérő adatokat találunk. 1988 és 2000 között harminc esetben alkalmazott a bíróság whole life tariff ordert, 2000-ben huszonhárman töltötték ilyesfajta büntetésüket.⁹ 2007–2008-ban 28 és 35 közötti az ilyen büntetést töltők száma.¹⁰ A határozatlan idejű szabadságvesztés-büntetést töltők száma 2008. október 28-án 11 773 volt, ez 17%-os növekedés 2007-hez képest.¹¹ Míg 1997-ben 367 személyt ítélt életfogytig tartó szabadságvesztésre a bíróság, addig ez a szám 2005-re 625-re emelkedett, 2007-re 492-re csökkent. Emellett 2005-ös bevezetésekor 426 esetben, 2007-ben már 1707 esetben alkalmazott imprisonment for public protection (IPP).¹²

Hollandiában az életfogytig tartó szabadságvesztés alkalmazása esetén a törvény nem ad a fogvatartottnak lehetőséget arra, hogy meghatározott idő után kérje feltételes szabadságra bocsátását, ami azonban nem feltétlenül kizárt. Erre királyi kegyelem adása révén van lehetőség.¹³

Határozatlan ideig tartó szabadságvesztés-büntetés hosszú kötelező minimumidő kitöltésével

Az életfogytig tartó szabadságvesztés a kontinens országainak többségében határozatlan ideig tartó szabadságvesztés-büntetést jelent, ahol a tényleges életfogytig tartó fogva tartás elvi lehetőség. Ezen országok a veszélyesnek ítélt bűnelkövetői kör ártalmatlanná tételét a feltételes szabadságra bocsátás idejének „kitolásával” oldják meg. A feltételes szabadságra bocsátás legkorábbi ideje jellemzően 25 év körül alakul. Ez után sem kötelező a fogvatartott feltételes szabadságra bocsátása, hiszen több országban nincs a büntetésnek generális maximuma. Ezt a megoldást alkalmazza Bulgária¹⁴, Csehország¹⁵, Észtország¹⁶, Franciaország¹⁷, Lengyelország¹⁸, Lettország¹⁹, Olaszország²⁰, Oroszország²¹, Románia²², Szlovénia, Ukrajna²³.

*Szlovénia*²⁴ 2008 novemberéig csak határozott idejű szabadságvesztést alkalmazott, november 1. óta azonban lehetőség van életfogytig tartó szabadságvesztés alkalmazására népirítás, emberies-

ség elleni bűncselekmény és háborús bűncselekmények esetében. Az életfogytig tartó szabadságvesztésre vonatkozó szabályokat lehet alkalmazni az emberölés súlyosabbnak minősülő eseteiben is, ha az elkövetés brutalitása és az elkövető személyes körülményei ezt indokoltá teszik.²⁵

Határozatlan ideig tartó szabadságvesztés-büntetés rövid kötelező minimumidő kitöltésével

Ausztria²⁶, Belgium, Dánia²⁷, Finnország²⁸, Görögország²⁹, Írország³⁰, Németország³¹, Svájc³² és Svédország³³ szabja meg viszonylag alacsonyán a feltételes szabadságra bocsátás legkorábbi idejét: ez jellemzően 10 és 15 év közötti időtartamot jelent, Írország esetében 7 évet, Svédországban 18 évet. Ezen államok egy része a szabadságvesztés időtartama után biztonsági őrizetet is alkalmazhat az elítéltekkel szemben.

Svédország – a korábbi korlátozásokkal ellentétben – 2006. november 1. óta lehetővé teszi az életfogytig tartó szabadságvesztésre ítélték számára, hogy tíz év kitöltése után az Örebrói Kerületi Bíróságtól kérjék büntetésük határozott időtartamúvá változtatását. Ebben az esetben a legrövidebb büntetési időtartam 18 év lehet.³⁴

Az életfogytig tartó szabadságvesztéssel kapcsolatos korábbi szabályok alkotmányosságát a *német* alkotmánybíróság több alkalommal vizsgálta, és az alkalmazásához számos vezérelvet dolgozott ki.³⁵ 1977. június 21-i ítéletében kimondta, hogy *a)* életfogytig tartó szabadságvesztés kiszabása emberölés esetében nem alkotmányellenes; *b)* nem ismertek olyan körülmények, amelyek alapján megállapítható volna, hogy az életfogytiglan végrehajtása során feltétlenül olyan visszafordíthatatlan pszichikai vagy fizikai károsodások érnék a fogvatartottat, amelyek emberi méltóságát sértik. Az életfogytiglan akkor nem sérti továbbá az emberi méltósághoz való jogot, ha *c)* a fogvatartottnak legalább a joga megvan ahhoz a reményhez, hogy valaha szabadlábra kerül. Önmagában a kegyelem megadásának lehetősége nem meríti ki ezt a követelményt, sőt *d)* a jogállamiság követelménye szükségessé teszi, hogy a feltételes sza-

badságra bocsátásra vonatkozó, valamint az eljárási szabályokat törvény határozza meg.

Döntésében megállapította, hogy az életfogytig tartó szabadságvesztés beavatkozás az ember személyi szabadságába.³⁶ Ez az alapjog azonban nem korlátozhatatlan: törvénnyel, a szükségesség és arányosság követelményének megfelelően korlátozható. Az egyik alapkérdés tehát a szükségesség és az arányosság vizsgálata. Ennél is érdekesebb az emberi méltósághoz való jog sérelmének kérdése. Az állam életvédelmi kötelezettségéből következően a legsúlyosabb büntetést kell alkalmaznia az emberölést elkövetővel szemben, de vajon ez hogyan egyeztethető össze az elítélt emberi méltósághoz való – korlátozhatatlan – jogával? Az alkotmánybíróság arra a következtetésre jutott, hogy az életfogytig tartó szabadságvesztés nem sérti az emberi méltóságot, ha – a reszocializációs követelményeknek megfelelően – az elkövetőnek megmarad a szabadulás reményéhez való joga.³⁷

Ebből a szempontból lényegtelen, hogy a jogalkotó büntetésnek vagy szabadságelvonó intézkedésnek³⁸ nevezi-e a szabadságmegvonást, ezért indokolt a biztonsági őrizetre vonatkozó szabályok vizsgálata is.³⁹

Biztonsági őrizet

A határozatlan időtartamú fogva tartás egyik formája a biztonsági őrizet, amelynél megszűnik az elkövetett tett tárgyi súlyához, vagy az elkövetés körülményeihez, vagy a tettes felelősségéhez való viszonyítás. Az alkalmazás alapja az elkövetőben rejlő „veszélyesség”, az, hogy a szabadon bocsátás után lehet-e tartani újabb bűncselekmény elkövetésétől. Az őrizet legtöbb formáját Németország és Svájc alkalmazza, de használja a jogintézményt Ausztria, Nagy-Britannia, és nem ismeretlen Norvégiában és Dániában sem. A Portugália által alkalmazott őrizet relatíve határozatlan, az őrizet maximális ideje Ausztriában tíz év lehet. Legújabbban – 2008 telén – Csehország vezette be az őrizetet.⁴⁰

Az őrizetből való szabadulás általában meghatározott időnként lefolytatott kötelező felülvizsgálati eljárás következménye lehet, ebből a szempontból sajátos az elvileg életfogytig tartó őrizet svájci bevezetése. Németországban az őrizetnek három formája lehetséges: az alapeset, azaz 1. az elítélés kori elrendelés; 2. az őrizet alkalmazásának előzetes kikötése; illetve 3. az utólagos őrizet.

A biztonsági őrizet elrendelésének Németországban objektív és szubjektív feltételei vannak. Az elrendelés csak különös visszaesők esetén kerülhet szóba (erre speciális és részletes szabályok vonatkoznak). Esetükben a bíróság akkor rendeli el a biztonsági őrizetet, ha az elkövető személyisége, méltósága (Würdigung), illetve az általa elkövetett cselekmények révén hajlamos súlyos, jelentős bűncselekmények elkövetésére⁴¹, tehát veszélyes a társadalomra. Ezt különböző pszichiátriai módszerekkel, valamint veszélyességi prognózis készítésével állapítják meg.

Kétséges, hogy a veszélyesség előrejelzése és a bűnelkövetési hajlam vizsgálata mint igen súlyos következmények elrendelésére okot adó két körülmény, összefér-e a jogbiztonság követelményével. Ha a fogva tartás ideje alatt olyan „tények” derülnek ki, amelyek bizonyítják, hogy az elkövető jelentősen veszélyes a társadalomra, akkor a bíróság utólagosan is alkalmazhatja a biztonsági őrizetet – de csak abban az esetben, ha a fogvatartott személyisége, az elkövetett cselekményei, valamint a fogva tartás alatt tanúsított fejlődése, magatartása átfogó értékelésekor megállapítható, hogy a későbbiekben nagy valószínűséggel súlyos bűncselekményeket fog elkövetni, amelyek által jelentős lelki, illetve fizikai sérelem éri a sérteztet, áldozatot.⁴²

A feltételes szabadságra bocsátás feltételrendszerét érdemes megvizsgálunk a *Svájcban*⁴³ 2008 augusztusában bevezetett életfogytig tartó őrizet esetében. Ehhez a bíróság előtt egy szakértőkből álló bizottság részvételével azt kell bizonyítani, hogy van olyan új tudományos felfedezés, amelynek alapján feltehető, hogy lehetőség van az őrizetes olyan kezelésére, hogy később ne jelentsen veszélyt a társadalomra.⁴⁴ Ha a bíróság igenlő választ ad a kérdésre, a bizottság zárt intézeti kezelést ajánl fel az őrizetben lévőnek. Ha a

kezelés nyomán az elkövető veszélyessége olyan mértékben csökkent, hogy a későbbiekben nem jelent veszélyt a társadalomra, a bíróság megszünteti az életfogytig tartó őrizetet, helyette az állandó zárt intézeti terápiában részesítést rendel el.

Csak határozott ideig tartó szabadságvesztés-büntetést alkalmazó államok

Portugáliában a szabadságvesztés leghosszabb tartama húsz év, a törvényben meghatározott egyes esetekben huszonöt év.⁴⁵ A visszaeső, illetve alkohol- és kábítószerfüggő elkövetőknek találták ki a relatíve határozatlan időtartamú őrizetet (*Pena relativamente indeterminada*), amelynek minimális időtartama az ítélt büntetésének kétharmada, maximális időtartama az ítéletidő hat évvel megnövelt ideje, de maximálisan 25 év.⁴⁶ Ez alatt a szabadulásról a bíróság dönt. *Spanyolországban*⁴⁷ a szabadságvesztés leghosszabb időtartama húsz év, de a törvényben meghatározott egyes esetekben ennél hosszabb is lehet: például halmazati és összbüntetésbe foglalás esetén 25, illetve harminc év a felső határ. Elképzelhető negyvenéves felső határ is, ha az összbüntetésbe foglalt cselekmények húsz évnél magasabb büntetéssel is fenyegetettek, illetve terrorizmussal kapcsolatos egyes bűncselekményeknél akkor is, ha az egyik cselekmény húsz évnél magasabb börtönnel büntethető.⁴⁸

*Norvégiában*⁴⁹ a szabadságvesztés maximális időtartama 15 év, összbüntetés kiszabása esetén húsz, egyes esetekben 21 év. Norvégia 1981-ben eltörölte az életfogytig tartó (határozatlan) szabadságvesztést.⁵⁰ Ha az elkövető veszélyt jelent a társadalomra, és a társadalom védelme érdekében büntetés kiszabása nem lenne elegendő, akkor „őrizetre” (*forvaring*, 2002 előtt *sikring*) ítélik bizonyos súlyos bűncselekmények esetén első büntényesként, vagy kevésbé súlyos esetekben visszaesőként is.⁵¹ A *forvaring* azonban nem büntetés, hanem relatíve határozatlan idejű biztonsági intézkedés. *Izlandon*⁵² a szabadságvesztés leghosszabb időtartama 16 év. A 19/1940-es számú törvény szerint a szabadságvesztés-büntetés életfogytig is tarthat, biztonsági őrizet nincsen. A gyakorlatban azon-

ban senkit sem tartanak fogva határozatlan ideig, illetve Kristoffer-sen és a NordicStat adatai szerint Izlandon nem is létezik életfogytiglan.⁵³ *Bosznia-Hercegovina*⁵⁴, *Horvátország*⁵⁵ és *Szerbia*⁵⁶ nem ismeri a határozatlan ideig tartó szabadságvesztés-büntetést, a szabadságmegvonás maximális ideje negyven év lehet.

Konklúzió

A melléklet összefoglalóan tartalmazza a vizsgált európai országokat a szabadságvesztés-büntetés generális minimuma, illetve maximuma szempontjából. Tartalmazza, hogy az adott ország alkalmaz-e határozatlan ideig tartó szabadságvesztést vagy intézkedést, illetve az elítéltet hány év után lehet legkorábban feltételesen szabadságra bocsátani. A táblázat utolsó oszlopa mutatja be a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztést alkalmazó országokat.

A határozatlan időtartamú szabadságvesztést nem alkalmazó országok (Bosznia-Hercegovina, Horvátország, Szerbia, Spanyolország) maximálisan 40 évben határozzák meg a büntetés időtartamát vagy relatíve határozatlan (tehát időtartamában maximált) őrizetet alkalmaznak a rövidebb időtartamban maximált szabadságvesztés után (Portugália, Norvégia).

A határozatlan időtartamú szabadságvesztést alkalmazó országok (Albánia, Bulgária, Csehország, Észtország, Franciaország, Lengyelország, Lettország, Olaszország, Oroszország, Románia, Szlovénia, Ukrajna) vagy a feltételes szabadságra bocsátás legkorábbi időpontját kötik hosszabb idő (jellemzően 25 év) kitöltéséhez, vagy ennél rövidebb idő kitöltése után lehetővé teszik a feltételes szabadságra bocsátást, de biztonsági őrizetet alkalmaznak (Ausztria, Dánia, Németország, Svájc).

A skandináv államok egyedülállóak abból a szempontból, hogy vagy a határozott ideig tartó szabadságvesztés maximuma tarthat viszonylag rövid ideig, vagy a rövid időtartam kitöltése után lehetőség van feltételes szabadságra bocsátásra, akár biztonsági őrizet nélkül is.

Nagy-Britannia tényleges életfogytig tartó szabadságvesztésével csak egy másik ország mérhető össze: Magyarország. A vizsgált államok közül ugyanis kizárólag ebben a kettőben képzelhető el, hogy az elkövetőt elítélése pillanatában kizárják a feltételes szabadság elvi lehetőségéből is. Ha az ilyen büntetésre ítélték számát vizsgáljuk, figyelemre méltó eredményre juthatunk: a Magyarországhoz képest öt és félszeres lakosság számú Angliában és Walesben két és félszer annyi fogvatartott tölti tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés-büntetését.

LÁBJEGYZETEK

- 1 Children and Young Persons Act 1933 53. (1) szakasz.
- 2 Criminal Justice Act 2003 (c.44) 225. szakasz: a „sentence of imprisonment for public protection”-t akkor lehet alkalmazni, ha az életfogytiglani börtönbüntetés feltételei nem állnak fenn, de a társadalom védelme megkívánja a határozatlan büntetés alkalmazását. A Criminal Justice and Immigration Act 2008 (c.4) kibővítette alkalmazásának lehetőségeit. Ez váltotta fel a 2000-ben bevezetett „második büntetést alkalmazott életfogytiglani” intézményét. Lásd erről: Powers of Criminal Courts (Sentencing) Act 2000, 109. szakasz life for second serious offence. http://www.opsi.gov.uk/acts/acts2008/ukpga_20080004_en_1
- 3 Regina v Secretary of State for the Home Department (Respondent) Ex Parte Anderson (Fc) (Appellant) (2002) <http://www.publications.parliament.uk/pa/ld200203/ldjudgmt/jd021125/ander-1.htm>
- 4 Hindley-ügyben: „There is nothing logically inconsistent with the concept of a *whole life – a szerző megjegyzése* tariff by saying that there are cases where the crimes are so wicked that even if a prisoner is detained until he or she dies it will not exhaust the requirements of retribution and deterrence”.
- 5 Regina v. Secretary of State For The Home Department, Ex Parte Hindley (1998) <http://www.parliament.the-stationery-office.co.uk/pa/ld199900/ldjudgmt/jd000330/hind.htm> (
- 6 Criminal Justice Act 2003 269. szakasz (2) és (4), valamint Schedule (végrehajtási rendelkezések) 21, 1.
- 7 Schedule 21.
- 8 167. szakasz: Sentencing Guidelines Council
- 9 Nigel Stone: In Court. Probation Journal, 47/2000., p. 298.
- 10 House of Commons, 2007. október, 35 fó.

- <http://www.publications.parliament.uk/pa/cm200607/cmhansrd/cm071024/text/71024w0013.htm>; Home Office-anyag, 2006. október, 30 fő.
- <http://www.homeoffice.gov.uk/about-us/freedom-of-information/released-information/foi-archive-offender-management/4595-life-sentence-prisoners?view=Html>; BBC-cikk, 2006; 30 fő.
- http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/magazine/5086978.stm; Blogbejegyzés: 28 fő Britain's whole lifers, Friday, February 22, 2008.
- <http://bustill.blogspot.com/2008/02/britains-whole-lifers.html>
- 11 Ministry of Justice: Population in Custody: <http://www.justice.gov.uk/publications/populationincustody.htm>
- 12 Sentencing Statistics, England and Wales, 2007, Ministry of Justice (2008).
<http://www.justice.gov.uk/docs/sentencing-statistics-2007.pdf>
- 13 Wetboek van Strafrecht 9. § skk. (hatály: 2008. november 15.).
- 14 SG 26/1968 38. §.
- 15 Trestni Zakon No. 140/1961 Coll. (hatály: 2004. január 1.).
- 16 Karistusseadustik 2001. június 6. RT1 I 2001, 61, 364 (hatály: 2007. január 1., 45. és 77. §).
- 17 Code Pénal 131-1.,132-8., 132-23. szakaszok (hatály: 2008. november 15.).
- 18 Kodeks Karny, 1997. 06. 06., 32. §, 54. § (2), 78. § (3) és 80. §.
- 19 Kriminallikums, 1998. 06. 17., 38. § és 50. §, 61. § (3), 65. §.
- 20 Codice Penale 1398. (1930. október 19.) 22. és 176. § (hatály: 2008. augusztus 22.).
- 21 Sobranie zakonodatel'stva Rossijkoj Federacii 1996, Nr. 25, Art 2954. (hatály: 2007. január 1.), 43. § skk.
- 22 Román btk. 58., 63., 72. § (hatály: 2005. július 1.).
- 23 Ukrán btk. 64. § (hatály: 2001. szeptember 1.).
- 24 Kazenski zakonik, Nos. 63/94, 70/94, 37. § (hatály: 2005. június 15.).
- 25 Lásd a szlovén igazságügyi minisztérium sajtóközleményét:
<http://www.ukom.gov.si/eng/slovenia/publications/slovenia-news/5524/5544/>
- 26 Bundesgesetz vom 23. Jänner 1974 über die mit gerichtlicher Strafe bedrohten Handlungen (StGB) BGBl. Nr. 60/1974 (hatály: 2008. november 24.) 18., 36., 53. § (1)–(3).
- 27 Straffeloven 1930. április 15. Malene Frese Jensen – Vagn Greve – Gitte Hoyer – Martin Spencer: The Principal Danish Criminal Acts. DJOF Publishing, Kopenhagen, 2006
- 28 Karin Cornils – Dan Frande – Jussi Matikkala: Das finnische Strafgesetz: Deutsche Übersetzung und Einführung. Duncker & Humblot, Berlin, 2006, pp. 44–45.
- 29 Poinikos Kodikas 1492/1950 52. § skk.
- 30 <http://www.citizensinformation.ie/categories/justice/criminal-law/criminal-trial/types-of-sentences>
- 31 Strafgesetzbuch (1871. 05. 05) 38. és 57a. § (hatály: 2008. november 29.).

- 32 32 SR 311.0 Schweizerisches Strafgesetzbuch vom 21. Dezember 1937. 86. § (hatály: 2008. október 1.).
- 33 Brottsblakken: 1962. december 21., valamint az életfogytig tartó szabadságvesztés átalakításáról szóló 2006. évi 45-ös törvény és végrehajtási rendelete: 2006/1119. szám (hatály: 2008. november 15.).
- 34 Lásd a svéd büntetés-végrehajtás honlapját, valamint az SFS 2006:45. és SFS 2006:1119. számú jogszabályokat (hatály: 2008. november 15.) http://www.kriminalvarden.se/templates/KVV_InfopageGeneral_____4212.aspx
- 35 Ítéletek: BVerfGE 45, 187; 62, 471; 64, 270 [A német alkotmánybíróság határozatait tartalmazó kiadvány kötet- és oldalszáma].
- 36 Epping Volker: Grundrechte. Springer, Berlin, 2005, S. 268.
- 37 Lásd például Nagy Ferenc: A büntetőjogi szankciórendszer továbbfejlesztésének egyes elvi és gyakorlati kérdéseiről. Magyar Jog, 1999/1. 9. o.: „A bíróság álláspontja szerint a legsúlyosabb büntetés emberi méltóságának megfelelő végrehajtása csak akkor biztosított, ha az elítélt elvi, de konkrét és alapjaiban is realizálható reménnyel rendelkezhet a szabadságának egy későbbi időpontban történő visszanyerésére.”; Juhász Zoltán: Jog a reményhez. Fundamentum, 2005/2., 88. o.
- 38 A német szakirodalomban többen vitatják, hogy az őrizet inkább intézkedés, mint büntetés. Erről lásd Hanack, Leipziger Kommentar; Hellmuth Mayer: Strafrecht-Allgemeiner Teil. W. Kohlhammer Verlag, Stuttgart, 1953
- 39 StGB 66. § Az alkotmánybíróság vizsgálata: Urteil des Zweiten Senats vom 5.2.2004 – 2 BvR 2029/01. Neue Juristische Wochenzeitschrift, 2004, S. 739.
- 40 A cseh állami rádió híradásai: <http://www.radio.cz/en/article/98895>, illetve <http://www.radio.cz/en/article/73274>
- 41 A súlyos bűncselekmények közé tartoznak azok, amelyek révén az áldozat vagy a sértett lelkileg, illetve fizikailag jelentős mértékben sérül, vagy amelyek révén az elkövető jelentős gazdasági károkat okoz.
- 42 StGB § 66b.
- 43 SR 311.0 Schweizerisches Strafgesetzbuch vom 21. Dezember 1937. 64. § (1) bis, 64c § (hatály: 2008. október 1.).
- 44 Ez a döntés egy állami szakbizottság jelentésén alapul, amely a veszélyes őrizeteselek kezeléséről szól.
- 45 Lei 24/82 de 23 de Augusto, Código Penal, 41. § (hatály: 2008. november 21.).
- 46 Gyakorlatban például egy tízéves szabadságvesztés-büntetést, ha a feltételek teljesülnek, egy legalább 6,66 éves, legfeljebb 16 éves relatív határozatlan őrizet követ.
- 47 Ley Orgánica 10/1995, de 25 de noviembre, del Código Penal, 36.§ (1).
- 48 76. § (1) d pont, valamint 83–85. §.
- 49 Straffeloven 1902. május 22. (Nr. 10) hatály: 2005. december 21. <http://www.ub.uio.no/ujur/ulovdata/lov-19020522-010-eng.pdf>

- 50 Hanns von Hofer: Crime and punishment in Denmark, Finland, Norway and Sweden – A summary. 2003
http://www.istat.it/istat/eventi/2003/perunasocieta/relazioni/Hofer_rel.pdf;
Ulla V. Bondeson: Crime and criminals in Nordic countries. *Society*, vol. 42., no. 2., 2005, pp. 62–70.
- 51 Straffeloven 39c szakasz.
- 52 19/1940. (február 12.) V. fejezet 34. § hatály: 2004. március 1.
- 53 Ragnar Kristoffersen (ed.): Correctional Statistics of Denmark, Finland, Iceland, Norway and Sweden 2002–2006. Correctional Service of Norway Staff Academy, Oslo, 2008, p. 9., 31., 41.
- 54 Nr 03/2003-as törvény 42. §, 44. § (hatály: 2005. december).
- 55 Kazneni zakon NN No. 110/1997 53. és 55. § (hatály: 2004. december 13.).
- 56 Nr. 85/2005-as törvény 45., 46. § (hatály: 2006. február).

IRODALOM

- Bondeson, Ulla V.:** Crime and criminals in Nordic countries. *Society*, vol. 42., no. 2., 2005
- Cornils, Karin – Frande, Dan – Matikkala, Jussi:** Das finnische Strafgesetz: Deutsche Übersetzung und Einführung. Duncker & Humblot, Berlin, 2006
- Juhász Zoltán:** Jog a reményhez. *Fundamentum*, 2005/2.
- Kristoffersen, Ragnar (ed.):** Correctional Statistics of Denmark, Finland, Iceland, Norway and Sweden 2002–2006. Correctional Service of Norway Staff Academy, Oslo, 2008
- Mayer, Hellmuth:** Strafrecht–Allgemeiner Teil. W. Kohlhammer Verlag, Stuttgart, 1953
- Nagy Ferenc:** A büntetőjogi szankciórendszer továbbfejlesztésének egyes elvi és gyakorlati kérdéseiről. *Magyar Jog*, 1999/1.
- Stone, Nigel:** In Court. *Probation Journal*, 47/2000.
- Volker, Epping:** Grundrechte. Springer, Berlin, 2005
- Von Hofer, Hanns:** Crime and punishment in Denmark, Finland, Norway and Sweden – A summary. 2003 http://www.istat.it/istat/eventi/2003/perunasocieta/relazioni/Hofer_rel.pdf;

MELLÉKLET

**A vizsgált országokban alkalmazott szabadságvesztés-büntetés
generális minimuma és maximuma**

	Generális minimum	Határozott időtartamú szabadságvesztés generális maximuma	Határozatlan időtartamú szabadságvesztés
Albánia	5 nap	25 év	van
Anglia és Wales			van
Ausztria	1 nap	20 év	van
Belgium		30 év	van
Bosznia-Hercegovina	30 nap	40 év	nincs
Bulgária		20 év	van
Csehország		25/30 év	van
Dánia	1 hónap	16 év	van
Észtország	30 nap	20 év	van
Finnország	14 nap	12/20 év	van
Franciaország	6 hónap	30 év	van
Görögország	10 nap	20 év	van
Hollandia	1 nap	30 év	van
Horvátország	30 nap	40 év	nincs
Írország			van
Izland	30 nap	15 év	nincs
Lengyelország	1 hónap	25 év	van
Lettország	6 hónap	25 év	van
Litvánia		25 év	van
Németország	1 hónap	15 év	van
Norvégia	nincs	15 év	nincs
Olaszország	15 nap	24 év	van
Oroszország	2 hónap	30 év	van
Portugália	1 hónap	20 év	nincs
Románia	15 nap	30 év	van
Spanyolország	3 hónap	40 év	nincs
Svájc	6 hónap	20 év	van
Svédország	14 nap	14/18 év	van
Szerbia	30 nap	40 év	nincs
Szlovénia	15 nap	30 év	van
Törökország			van
Ukrajna	1 év	15 év	van

	Feltételes szabadságra bocsátás legkorábbi időpontja	Biztonsági őrizet – határozatlan ideig tartó intézkedés	Térsz
Albánia	25 év	nincs	nincs
Anglia és Wales		n/é.	van
Ausztria	15 év	max. 10 év	nincs
Belgium	10/14 év	nincs	nincs
Bosznia-Hercegovina	n/é.	nincs	nincs
Bulgária	30 év	nincs	nincs
Csehország		van	nincs
Dánia	kegyelem: 12 év	van	nincs
Észtország	30 év	nincs	nincs
Finnország	12 év	nincs	nincs
Franciaország	18-22-30 év	nincs	nincs
Görögország		nincs	nincs
Hollandia		nincs	nincs
Horvátország	n/é.	nincs	nincs
Írország	7 év	nincs	nincs
Izland	n/é.	nincs	nincs
Lengyelország	25 év	nincs	nincs
Lettország	25 év	nincs	nincs
Litvánia		nincs	nincs
Németország	15 év	van	nincs
Norvégia	n/é.	van	nincs
Olaszország	26 év	nincs	nincs
Oroszország	25 év	nincs	nincs
Portugália	n/é.	van (relatív határozatlan)	nincs
Románia	20 év	nincs	nincs
Spanyolország	n/é.	nincs	nincs
Svájc	15 év	van	nincs
Svédország	18 év	nincs	nincs
Szerbia	n/é.	nincs	nincs
Szlovénia		nincs	nincs
Törökország		nincs	nincs
Ukrajna	kegyelem 25 év után	nincs	nincs